

וגם יוסף למה לא הודיע לאביו שהוא במצרים אלא שהטילו חרם ביניהם וגם שתפו להקב"ה וליוסף נמי השביעו שלא לגלות¹ והכתוב מוכיח דכתיב הוציאו כל איש מעלי שלא רצה לגלות לזרים מפני השבועה. וי"א כי כשהיה עבד לא רצה להגיד לו כי יותר היה מצער וכן כשהיה בבית הסהר. וגם כשהיה מלך לא יאמין לו כי אפילו לבסוף כשספרו לו אחיו לא האמין כדכתיב ויפג לבו כי לא האמין להם ועוד אם היה מגיד לאביו היה ירא שמא ישמעו אחיו ויברחו זה לצפון וזה לדרום מרוב פחד שייראו שיהרגם ונמצא אביו מצטער עליהם וגורם צער גדול לאביו ולכך המתין עד שבאו אחיו אצלו ונתגלה להם תחלה ופייסם בדברים ושאין בלבו עליהם ואמר להם לבשר לאביהם וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים:

ריב"א מה פסוק א

הוציאו כל איש מעלי. פי' בקו' מפני הבושת שיבייש אחיו, וי"מ שנשבע להם שלא לגלות לאדם מכירתו כי כאשר מכרוהו נשבע להם שלא ישוב עוד לבית אביו ושלא יודיע לאביו שהוא חי ושהוא נמכר, ושלא יאמר לשום אדם שהוא בן יעקב וכן עשה בעל כרחו דאם לא כן כשהיה גדול בבית אדוניו וגם ט' שנים שהיה מלך במצרים מדוע לא שלח לאביו לאמר הנני כאן במצרים כי היה יודע שאביו מצטער עליו, אלא על כרחך נשבע להם כן:

אלשיך פרק מה

לבא אל ביאור הכתובים נשית לב אל קצת הערות הראיות להעיר ונבא בהן אל כוונת מקראי קדש אלה. א. מה זה היה ליוסף ומה הגיע אליו אשר לא שת לבו על דבר כבוד ישראל אביו והניחו סר וזעף מר ממות מתאבל על בנו שנים ועשרים שנה, ולא אמר ביום מן הימים ההם אשלחה ואגידה לאבי כי עודני חי, ויבז כסף ויבז זהב כי ירבה לשלוח רץ לקראת רץ ומגיד לקראת מגיד בכתב ועל פה, עד דאגה בלב יסירנה ממנו, מאז הגיעו מצרימה ויהי איש מצליח בבית אדוניו המצרי לבשרו משוב מצבו. ובהיותו בבית הסוהר אולי יפדנו אביו. או בהיותו שליט על הארץ שבע שני שבע ושנתים הרעב, כי הלא יפלא הפלא ופלא מה זו שתיקה:

והן אמת שיוכל איש לדבר ולומר כי כמקרה יצחק אביו קרה ליוסף, כי אמר, לו חפץ ה' יודע הדבר ליעקב יודיענו לו הוא יתברך בעצמו ועל כן שתק גם הוא. אך אחשבה כי עוד טעם נכון היה כמוס עם יוסף נאה ומתקבל על פי המקראות המגידים דברי יוסף אל אחיו בהעיר יתר הערות אשר ייעדנו להעיר. והראשונה הנה באה. ועל כן על כל דברי ההקדמה הזאת אשר היתה עם יוסף, כי חכם לבו. מאז הורד מצרימה הס שלא להזכיר ולהודיע לאביו כי עודנו חי, פן יוכרח לבא ארצה כנען לכבוד אביו. כי אחר שרצון שכינתו יתברך היתה לבא מצרימה ושיהיה הוא מרכבה אליה, איך ילך משם אפילו שעה אחת ויבטל השראת שכינה מבלי היות שם מי שתשכון שכינתו עליו:

והוא אצלנו מאמר הכתוב ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח וכו', לומר כי ראה כי ה' עמו במה שהיה איש מצליח, על כן ויהי בבית אדוניו המצרי ולא השתדל לשוב לבית אביו - כי ירבה לשלוח הון עתק לפדותו כאשר יודיענו לו - כי אמר אין זה כי אם ששכינה במצרים ואני מרכבה אליה ולא אמיש עד טוב אחרית דבר. וגם לשלוח אחריו עדן לא היה עת בואו עד השאר מנין רד"ו מהארבע מאות שנה. ומטעם זה כתבנו פרשת וישב ששלשה מלאכים שנזדווגו ליוסף בלכתו שכמה, לא החזירוהו מהדרך כי אדרבה נתנו לו מקום ללכת למען ילך מצרימה:

אור החיים מה פסוק כו

וראיתי לתת לב בענין יוסף איך לא חש על צער אביו כמה שנים, והן אמת בימי עבדותו נוכל לומר כי עשה ולא הצליח, אלא אחר שעלה לגדולה למה לא כתב אגרת לאביו להפיג צערו, כי יודע היה יוסף גודל הפלגת חיבת יעקב בו, ויתאבל עליו ימים רבים, ולמה לא שלח לבשרו ותגדל עוד הקושיא על ימי הרעב שהיו עוברים ושבים מארץ מצרים לארץ כנען, ולא חש על צערו ועוד מי התיר לו אחר שבאו אחיו להאריך לו ימי צרה שלא להודיעו תיכף ומיד:

¹ **במשכיל לדוד** (פרק מא פסוק נה) כתב בטעמא דציוה יוסף את המצריים למול...ועוד אפשר שהיתה כוונתו שיתפרסם זה בעולם שהמלך שמושל במצרים הוא מהול ושכפה אותם למול ובזה אפשר שיגיע הדבר לאזני אביו וידע שהוא חי ומושל במצרים ולא יצטער עוד עליו, **לפי שהוא לא היה רשאי לשלוח ולהגיד לאביו לפי שהיה יודע החרם שהחרימו לך ביקש המצאה**

והן אמת כי למה שנתגלגל בעניינים שגזר הגוזר רבים הם שהיו צריכין להיות כן, הא' לשלם ליעקב כ"ב שנים שלא שמש אביו, וכמו כן היה הוא בצער כ"ב שנים, וגם למספר רד"ו שגזר ה' שיהיו במצרים, וגם לירד יעקב בכבוד גדול מה שלא היה כן אם היה יורד קודם, וכמה פרטים שנמשכו, אלא לצד יוסף צריכין לתת טעם לדבר:

ונראה כי טעמו של יוסף טעם לשבח, והוא כי מעת ירידתו למצרים עד עת בוא דברו יתברך והוציאו מבית האסורים למלוך אין סיפק בידו להודיע לאביו, ואפילו שיונח שהיה סיפק בידו, חש על נפשו שידעו אחיו בדבר, ולצד בוששתם וכלימתם מאביהם ימסרו עצמם עליו לאבדו מן העולם לבל תגיע להם בוששת מאביהם, וגם אפשר כי יקללם וימותו כולם, ומצד זה יבקשו לקעקעו מהעולם, לזה חש על נפשו שידעו אחיו בדבר וימנע מבא בדמי נפשו, ואחר צאתו ממאסר ונעשה שר וגדול והלכה לה חששא ראשונה, אף על פי כן נמנע מהודיע לאביו, והוא על דרך אומרם ז"ל (ברכות מג:) מוטב שיפיל אדם עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו, וחש על כבוד האחים מלביישם לפני יעקב ויצחק וכל זרע יעקב, וסבל שישאר אביו בצער מלביישם, ועוד אף כי אחר שעלה לגדולה חשב [ש]יוסיף בלבם מיחוש ההשטמה ממנו, ויתיעצו עליו לעקרו מהעולם, וכמו כן תמצא שאמרו ז"ל (תנחומא כאן) שרצו לעוקרו אפילו בימי גדולתו ובא גבריאל ופזרן.

והגם שאמרו ז"ל (ב"ר צא ז) שירדו אחריו למצרים לפדותו בדמים יקרים, ישתנה הדבר אם יפדוהו הם, שאז יכיר באחוותם וזולת זה עברתו שמרה נצח, ולא ישכח את אשר עשו לו ויקדמו הם להרגו, הנך רואה כי אם היה מודיע מקודם ליעקב כי הוא חי היו מתאזרים ובאים ומאבדים אותו מהעולם, וגם אחר שבאו לפניו בשנת רעב לא רצה לגלות עצמו תיכף להם ולא לאביו, כי עודנו בסכנת מיחוש כנזכר, עד שנתחכם והאכילם והשקם ונתן להם דמים והראה להם כי הוא עמהם בלב שלם, גם נגלה הדבר כי מה' יצא וידעו ודאי כי לא שומר הוא להם איבה, וגם באמצעות כן הוסרה בוששת מאביהם כי יאמרו אליו כי כן גזר הגוזר, וכמו שפירשתי בפסוק (ח) לא אתם וגו', ואז גילה להם, ואף על פי כן הוצרך ה' לשלוח מלאך להצילו מידם כמאמרם ז"ל (תנחומא), ואולי כי הוא יוסף לא ידע בדבר, או אפשר שידע שהצילו מלאך:

טור הארוך מב פסוק ט בשם הרמב"ן

וכן צריך לומר שכל העניינים האלה היו ביוסף מרוב חכמתו בפתרון החלומות, כי יש לתמוה אחרי שעמד במצרים ימים רבים והיה פקיד ונגיד בבית פרעה, שר וגדול במצרים, איך לא שלח כתב לאביו להודיעו ויפדנו בממון רב, אלא ראה כי השתחווית אביו וגם אחיו אליו אי אפשר להיות בארצו והיה מקוה להיותו שם במצרים, בראותו הצלחתו שם, וכל שכן אחרי ששמע חלום פרעה, שנתברר לו שיבואו כולם שמה, ויתקיימו כל חלומותיו, וגם החלום השני "השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי" (ע"כ ברמב"ן):

ואין להקשות עליו שהיה לו להודיע לאביו קודם ולא יחוש אל האחים כי המלאך הגואל אותו עתה יגאלנו גם כן קודם, כי אין סומכין על הנס (פסחים סד:), ובזה אין להאשימו ליוסף על הדבר, ונכון:

רבנו בחיי מה פסוק כז

וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דיבר אליהם. כתב הרמב"ן ז"ל זהו שהגידו לו כה אמר בנך יוסף שמני אלהים וגו', וכי ה' יתברך שלחו למחיה להם ושיכלכל את אביו ואת אחיו. ובאומרו את כל דברי יוסף אין בכללם שיגידו לו מה שאמר להם אשר מכתתם אותי מצרימה, כי יעקב אבינו לא ידע זה מעולם אבל חשב כי היה תועה בשדה והמוצאים אותו לקחוהו ומכרוהו למצרים, והם לא הגידו לו כי לא יגידו חטאם, ועוד כי יפחדו פן יקלל אותם כמו שעשה לראובן גם לשמעון ולוי, **גם יוסף במוסרו וענותנותו לא הגיד לאביו**. והראיה שלא ידע זה מעולם, הכתוב האומר (בראשית נ, טז) ויצאו אל יוסף לאמר אביך צוה לפני מותו לאמר אנא שא נא, ואילו ידע יעקב בענין היה ראוי שיחלו פני אביהם לצוות את יוסף שימחול להם ובודאי ישא פניו ולא ימרה דברו ולא יצטרכו לבדות דברים מלבם:

של"ה הקדוש - פרשת מקץ [תורה אור (ד) ומאריך הרבה בקושיות שם ובין הקושיות].

ג', קשה, יוסף הצדיק האהוב לאביו, איך לא הודיע לאביו שהוא חי כדי שלא יצטער, ואפילו אם היה רחוק ממנו בסוף העולם היה לו להודיע לאביו, וכל שכן כי ארץ מצרים סמוכה לארץ ישראל שהיה לו להודיע לאביו ולא להניחו בצער כ"ב שנה?.

ואף יעקב אבינו בעצמו ובכבודו הוצרך תיקון במצרים, כי היה בו קצת חטא של כיבוד אב ואם שלא קיים כ"ב שנה, זה לי עשרים שנה בבית לבן, עוד בערך ב' שנים שהיה בדרך. והנה כל עצם זרע אביו היה בשביל יעקב, כמו שאמר הש"י כי ביצחק יקרא לך זרע, ביצחק ולא כל יצחק (נדרים לא, א), למעט את עשו ולרבות את יעקב. ולעין הרואים היה להיפך, כי ידוע כי עשו נהג מאוד כיבוד באביו, ויעקב זה כ"ב שנה לא נהג. על כן הוצרך לסבול צער מזרעו זרע נאמן, וכו' הוא יוסף הצדיק, התאבל עליו כ"ב שנה. והוא היה במצרים במקום ערות הארץ, לכפר על כי ביצחק יקרא לך זרע. וזה הוא הענין שכ"ב שנה לא הודיע יוסף לאביו שהוא חי, כי יד' ה' עשתה זאת. והוא אחד משני דרכים, או רוח הקודש שרה על יוסף וציוה לו שלא יודיע את אביו שהוא חי, והוצרך יוסף לקיים צווי המקום, כי הוא ואביו חייבים בכבודו יתברך. או היה בהכרח שלקח הקב"ה הבחירה מיוסף שלא יבחר בדבר זה להודיע לאביו, ואין בזה אשם ליוסף כי היה מוכרח מהש"י, והש"י עשה לכפרה ליעקב וכו'.

כתב סופר פרק מה פסוק ד

ואמרתי לפרש בשנתבונן שהתחלת שנאת האחים היה ע"י שהוציא יוסף דיבה עליהם אל אביו, וח"ו יוסף לא רצה להלשין רק לדעתו עברו עבירה שאכלו אבר מן החי וקראו להם בני שפחות [ונכשלו] בגילוי עריות. וסיפר לאביו שיוכיחם על פניהם ויענשם ויחזרו מדרכם הרעה לדעתו. והאחים הרגישו בזה וישנאו אותו, וחשדוהו כי משנאתו אותם רצה שהאב ישנאם וירחיקם ויאהב אותו, ולכן חשדוהו בכל דבריו בספרו החלומות ולא האמינו כי חלומותיו צודקות הנה. והאמת נתגלה אח"כ לבסוף כי לא היה שנאה לו עליהם מעולם רק היה כל כוונת יוסף לשם שמים. ויוסף בהתודע אל אחיו רצה להביא להם ראיות חזקות כי לבו שלם עמהם מאז, והראי' עפ"י קושית הרמב"ן פ' מקץ [מב, ט] איך לא שלח יוסף מכתב אל אביו כי הוא במצרים למען נחם את אביו ולמען יפדהו בממון רב משם, עיין בו:

והפשוט נ"ל כי ירא יוסף כי בהתודע לאביו כי הוא במצרים יתגלה הדבר אחר חקירת אביו כי מכרו אחיו אותו ויהיו מושנאים לפניו, ולכן היה טוב לו כי יהיה הוא במצרים אשר הוא נגד רצונו למען לא תבוא רעה לאחיו. וזה ראי' כי יוסף לבו שלם עם אחיו גם אחר שמכרו אותו למצרים ועשו עמו רעה, כ"ש קודם לכן שלא היה בלבו עליהם כלל. אלא דאולי יוסף היה רוצה להודיע לאביו רק כבר שכח הלשון שדיבר אביו אז בהיותו מושל, כי בבית המצרי אף שלא עבר זמן רב מעת מכירתו לא היה בידו לשלוח [מכתב] לאביו, כי לעבד נמכר ומשועבד היה, ואח"כ כשהיה בן חורין כבר שכח הלשון. וזהו שאמר עיניכם הרואות ועיני אחי בנימין, דהיינו כי אני שוה עמכם באחוה, ומובן בעצמו כי כן הוא יען לא גילה לאביו הדבר, והראי' על זה כי פי המדבר אליכם בלשה"ק, והיה בידי להודיע, ומחמת אחוה לא עשיתי כן, כנ"ל:

פני דוד פרשת מקץ

(ד) (אות זה מנימוקי רי"ד²).

ויוסף בן ל' שנה בעמדו לפני פרעה. תימה למה היה רוצה בצערו של אביו ולא הודיעו שהוא חי ע"י שליח י"ל יוסף היה יודע פתרון חלומותיו וידע שע"י סיבה ירדו אחיו למצרים וישתחוו לו והיה מצפה מה יהיה באחרונה ומה יהיה הסיבה. (אח"י ויותר נכון לומר דהיה חושש לחרם אחיו שצירפו השכינה עמהם וקרוב הדבר שנמצא יוסף בעת החרם וכ"כ המפרשים):

כלי יקר פרק מב פסוק ז

והנה בענין דבור קשות, ישתומם כל משכיל מה ראה יוסף על ככה לצער את אביו ואת אחיו חנם, ומה שפירש הרמב"ן שעשה כל זה כדי שיתקיימו החלומות כו', אם ירצה ה' בקיומם המה יתקיימו מעצמם ויוסף מה פעל. והנראה לי בזה שמה שלא גלה לאביו עדיין כי הוא חי לפי שחשב אם הקדוש ב"ה לא גלה לו א"כ רצה הקב"ה בצערו כ"ב

² כע"ז ממש באמרי נועם (ועי' בהקדמת המדפיס שכ"ה בהרבה מקומות).

ויוסף בן שלשים שנה. תימה למה ראה יוסף בצערו של אביו כ"כ זמן מרובה ולא הודיעו שהוא חי ולא שלח רצים להגיד לו כי הוא חי. תשובה יוסף היה יודע פתרון חלומותיו וידע שעל ידי סבה ירדו אחיו אצלו וישתחוו לו, וחשב לא ע"י חנם נמכרתי והיה מצפה מה יהיה באחרונה.

שנה מדה כנגד מדה ואיך יגלה הוא מה שכסה הקב"ה, כי מצא בשכלו שנגזר על אביו צער כ"ב שנים שלמים מיום ליום כנגד אותן כ"ב שנים שלא קיים מצות כבוד אביו, ואחר שנשלמו אז נתודע יוסף אל אחיו, ומה שציער את אחיו עשה כל זה למרק עונם במה שמכרו אחיהם וגדול עונם מנשא וצריכין מירוק יסורין מדה כנגד מדה:

אברבנאל בראשית פרק מא

השאלה הי"ג למה רצה לעכב אחד מאחיו עמו האם חשב שלא ישובו אליו עוד והנה הרעב בקרב הארץ שבעבורו יבואו בהכרח וכמו שהיה שמהכרח הרעב באו עם בנימן לא בעבור שמעון. והנה אם לא ישובו ישלח יוסף להודיע לאביו כי הוא חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים ושיבא אליו כמו שעשה [עיי"ש שמאריך לתרץ בין הקו' קו' זו ג"כ]: